

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№4

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 1902 sahifa.
E'lon qilishga 2025-yil 7-aprelda ruxsat etildi.*

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhmatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

- Salimov Okil Umrzokovich**, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukxonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhmatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 28-fevraldagi 333/5-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Цифровизация социально-трудовых отношений: вызовы и перспективы для работников	18
Абдумухтаров Анваржон Акрамжонович	
O'zbekistonda faoliyat ko'rsatayotgan soliq to'lovchi yuridik shaxslarning iqtisodiy faoliyatini rag'batlantirish masalalari.....	26
To'xtaboyev Nuriddin Isomiddin o'g'li	
Ecotourism in Protected Areas: A Literature Review.....	32
Ismoilova Maftuna Mamat qizi	
Iqtisodiyotning innovatsion rivojlanishi sharoitida xizmatlar sohasini rivojlantirishning hududiy xususiyatlari.....	38
Primova Shaxlo Jumayevna	
Statistik baholash va ekonometrik modellashtirish orqali biznes rivojlanish tendensiyalarini samaradorligini baholash.....	43
Xabibullayev Ibrohim, Saidova Marhabo Xabibullo qizi	
Tijorat banklarida xususiy kapital hisobi va auditini takomillashtirish	52
Qodirova Zilola Maxmud qizi	
Qo'shilgan qiymat solig'i ma'muriyatchiligining ilg'or xorij tajribasi.....	57
Erkayev Nodir Xudayberdiyevich	
O'zbekistonda yashil iqtisodiyotni joriy etish holati va asosiy yo'nalishlari.....	71
Madraximova Zulfiya Nurmatovna, Ishankulova Komila Kurbanovna, Ortiqboeva Aziza Xolmurza qizi, Omonkulova Ro'zigul Akmaljon qizi	
Challenges and opportunities in implementing green economy indicators in uzbekistan's industrial sector under the fourth industrial revolution.....	76
Shodmonov Ruslan Golib ugli, Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich	
Rivojlangan mamlakatlarga ishchi kuchi oqimi va O'zbekiston mehnat bozoridagi o'zgarishlar.....	89
Tilabova Kumush Farhod qizi	
Mamlakatda "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish	95
Yuldashboyev Azizulloh Bunyodbek o'g'li, Matkarimov Inomjon Baxtiyorovich	
"Ta'lim muassasalarida moliyaviy resurslarni samarali rejalashtirish va boshqarish"	101
Buuyetdinov M.J., Medetbayeva D.T.	
Enhancing utilization and minimization of renewable energy systems in uzbekistan	105
Toyirova Hamida Umedovna	
Tijorat banklari daromadini oshirishda aholining savodxonligi va xulq atvorining roli	114
Shakhlo Davirova	
2020–2024-yillarda o'zbekistondagi iqtisodiy o'sish dinamikasi	120
Akbarov Nodir, Ibdullayev Navro'zbek	
O'zbekistonda xalqaro moliyaviy institutlarning yashil moliyalashtirish jarayonidagi roli va strategik yo'nalishlari	125
Gulmira Axmadjonova Xabibulla qizi	
Sug'urta tizimiga raqamli texnologiyalarning ta'siri	133
Uzaqova Kamola Bexzodovna, Yahyoyev Bahriddinxon Bahroil o'g'li	
Improving payment services practices in commercial banks: strategies for efficiency and security.....	138
Mamayusuf Abdusamatov	
Jahon moliya tizimi: asosiy tendensiyalar va rivojlanishning innovasion yo'nalishlari	143
Ataniyazov Jasurbek Xamidovich	
Повышение конкурентоспособности экологического туризма Узбекистана путём развития всесезонных горных туристических центров.....	150
Ахмедходжаев Равшан Темурович	
Xo'jalik yurituvchi subyektlar tashqi iqtisodiy faoliyatida valyuta operatsiyalarini takomillashtirish	157
Safarov Alisher Ibrohim o'g'li	

Oliy ta'lim tizimini miqdoriy va sifat ko'rsatkichlari asosida baholashning kompleks metodologiyasi.....	163
Hakimova Mushtariybonu Hamid qizi, Bozorova Muazzam Hamid qizi	
Ko'chmas mulkni boshqarish samaradorligini baholashning uslubiy yondashuvlari	167
Mirdjalilova Dildora Shuxratovna	
Xizmatlar sohasini rivojlantirishda kichik biznesning ahamiyati va uning innovatsion rivojlantirishdagi muhim xususiyatlari	173
Ulmasova Oygul Baxtiyorovna	
Результаты долгосрочного прогнозирования и стратегического анализа эффективной организации современного управления жилищным фондом.....	178
Бердиева Дилфуза Ахатовна	
Improving long-term assets accounting and auditing	184
Gulboy Yusupov	
Davlat budjeti va xususiy sektor ishtirokida oliy ta'limni moliyalashtirishning optimal modeli.....	189
Bozorov Alisher Ro'zimurodovich	
Xufyona iqtisodiyotni qisqartirishda soliq islohotlari va raqamli texnologiyalar: O'zbekiston tajribasi va xalqaro yondashuvlar.....	193
Choriev Makhmayokub, Karimov Mamurbek, Xamrayev Olimjon, Urazov Mansur	
Bank aksiyalarining bozordagi narx dinamikasi va unga ta'sir etuvchi omillar	200
Nomozov Samandar Shuxrat o'g'li	
Sanoatda rivojlanish kafolati: moliyaviy boshqaruvni raqamli transformatsiya orqali avtomatlashtirish.....	206
To'qliyev Abdirauf Bahodir o'g'li	
Inson kapitalini rivojlantirishning jamiyat farovonligi, aholi daromadlariga ta'siri.....	214
Bozorova Saxobat Abdujapparovna	
Анализ конкурентной среды: методология, примеры и этапы процесса.....	219
Садикова Раъно Абдуллаевна	
Tijorat banklarida muammoli kreditlarning nazariy asoslari va ular bilan ishlash mexanizmining zaruriyati	225
Salixova G.J	
Iqtisodiyotda energiya xavfsizligiga erishishning xorij tajribasi.....	230
Samandarov Og'abek Alisher o'g'li	
Measuring methodologies of influence of the esg factors	235
Tolipova Feruza Alisherovna	
Совершенствование налогового администрирования в условиях экологически устойчивого развития.....	240
Омонов Отажон Журакулович	
Moliyaviy vositalar asosida erkin iqtisodiy zonalarni rivojlantirish strategiyasini takomillashtirish	249
Quziev Ravshan Ramazanovich	
Методологические аспекты внедрения управленческого учета в университетах Узбекистана.....	253
Каршиева Мохинур Олим кизи	
Budjet tashkilotlarida tovar-moddiy zaxiralar hisobini takomillashtirish (tibbiyot muassasalari misolida)	257
Tulyaganov Abdumalik Abdiraximovich	
Умные города как фактор экономического развития.....	261
Нозима Кахрамоновна Хакбердиева	
Перспективы зеленого фактора экономического роста в Республики Узбекистан.....	266
Исламова Насиба Улугбек кизи, Абдурашидов Отабек Улугбекович, Мамасалиева Мукаддас Ибадуллаевна	
Qurilish korxonalarida sifat menejmentini joriy qilish mexanizmlarini takomillashtirish	270
Ergashev O'tkir, Saidov Mash'al Samadovich	
Xorazm viloyatida eksportni rivojlantirish uchun potensial imkoniyatlar va ularni baholash.....	275
Fozil Xolmurotov	
Maishiy xizmatlar sohasini davlat tomonidan tartibga solishning nazariy jihatlarini.....	282
Quliyev Begimqul Melikovich	

O'zbekiston hududlarida chakana kreditlashning o'sishi.....	289
Eshqobulova Charos O'roq qizi	
Empowering uzbekistan's grain enterprises: innovative strategies for sustainable growth and operational efficiency.....	292
Kurbanova Dildora Abdurakhmanovna	
Kapital investitsiyalarga doir axborotlarni xususiy kapital to'g'risidagi hisobotda aks ettirish uslubiyatini takomillashtirish	298
Boronov Bobur Farxodovich, Muxammadiev Zarrux Umarovich	
To'qimachilik korxonalarining yashil iqtisodiyotga o'tishi va yengil sanoat korxonalarini muqobil energiyadan samarali foydalanish yo'llari	303
Xolbekova Feruzaxon Rasulovna, Jalolova Aziza Jalol qizi	
Research on the effects of interest rate, inflation rate and gross domestic product (GDP) on the level of foreign direct investment (FDI) inflows (evidence from Uzbekistan).....	307
Azimov Shakhzod	
Organik mahsulotlar eksportini rag'batlantirishda maqsadli bozorlarga yo'naltirilgan marketing strategiyalari.....	314
Xidirov Shohrux Bobir o'g'li	
Korxonada iqtisodini barqarorligini ta'minlash masalalari.....	319
Abdullayev Maqsud Abdumaxmudovich	
Внедрение инновационных методов управления человеческих ресурсов в строительных компаниях.....	323
Джуроева Гузаль Шавкатовна	
Sug'urta zararlarini baholashda sun'iy intellektni qo'llash istiqbollari	328
Shoraximova Zilola Nasirdjonovna	
O'zbekiston Respublikasi mahalliy budjet tizimini moliyalashtirish masalalari	332
Qo'ldoshev Diyov O'rol o'g'li	
Raqamli texnologiyalar asosida raqamli ekotizimlar va ularning biznes-jarayonlarga ta'sirini aniqlashga ilmiy qarashlar tahlili	336
Suvanova Dilnoza Dilmurod qizi	
Innovatsion salohiyatni oshirish asosida qurilish materiallari sanoati korxonalarining boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish	342
Xaydarova E'zoza Shukurullayevna	
Aholi turmush darajasini dinamik kontekstli normallashtirish va moslashuvchan vaznlar usuli orqali baholash	352
Xolto'rayev Islom Ilhomovich, Ollokulova Feruza Mansurovna	
O'zbekiston Respublikasida xufiyona iqtisodiyotini qisqartirish va mamlakat rivojlanishiga uning ta'siri.....	358
Baxtiyov Sherahli Muzaffarovich	
Qayta tiklanuvchi energiya manbalari qurilmalarini aholi tomonidan xarid qilish va kompensatsiya ajratish jarayonlarini raqamlashtirish hamda tizimlar integratsiyasi istiqbollari.....	362
Ochilov Abdurabbor Akramovich	
O'zbekistonda kambag'allikni qisqartirish va aholi farovonligini oshirishda chet el tajribasining afzalliklari.....	369
Raxmatullayeva Shaxnoza Xamidovna, Akbarova Iroda Samatovna	
Qurilishda loyiha boshqaruvi konsepsiyasining mazmuni	375
Pulatov Shaxron Axmedovich	
Loyiha budjeti va uning ijrosini ta'minlash masalalari.....	379
Murodova Mohigul Chori qizi, Xamidov Odil Davurovich	
Qishloq xo'jaligidagi chorvachilik tarmog'ining iqtisodiy faoliyatini o'rta muddatli statistik prognozlarini tuzish (Andijon viloyati misolida).....	390
Iskandarov Davlatbek Xursanbekovich, Urishev Baxtiyor Abdusamatovich, Muydinov Xusniddin Nuriddin o'g'li	
Innovatsion faoliyatning iqtisodiy samaradorligini baholash va rivojlantirish yo'llari.....	397
Qurbanov Tolmasjon Namoz o'g'li, Shodiyev Fazliddin Qalandar o'g'li, Holmirzayeva Gulruh Akbarovna	
Fond bozorida kompaniyaning investitsion jozibadorligini baholash uslubi.....	403
Yulduz Usmanova	
Jahon bozoriga kirishda elektron bozorlarning ahamiyati.....	411
Hamroyeva Umida	

Comparative statistical analysis of foreign trade indicators of the Republic of Uzbekistan	415
Abdujalilova Bibisora Bakhodir kizi	
Yaxshi korporativ boshqaruv orqali aksiyadorlik jamiyatlarining kapital qiymatini oshirish: metodologik yondashuv.....	423
Urinov Bobur Nasilloevich	
JAS – barqaror qishloq xo‘jaligini rivojlantirishning yapon modeli vositasi	423
Baynazarov Elmurod Erkinovich	
Xususiy banklarning depozit operatsiyalarini mustahkamlash yo‘llari	435
Olimov Abror Axadjon o‘g‘li	
The impact of digital financial technologies on the financial system.....	439
Yahyoyev Bahriddinxon Bahroil o‘g‘li, Pardayev Olim Mamayunosovich	
Korxonalar eksport salohiyatini oshirishning “yashil” marketing mexanizmi	443
To‘rayev Shohrux Halimovich	
O‘zbekistonda ichki turizmni rivojlantirishda turistik oqim mavsumiyligini boshqarish yo‘llari	448
Fayazov Muxiddin Sobirovich	
Sanoat korxonalarida qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish bo‘yicha xalqaro tendensiyalar	453
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
Ayollar tadbirkorligining tarixi: O‘zbekiston va dunyo bo‘yicha rivojlanishi.....	459
Burxonova Sabo Tulanovna	
Qimmatli qog‘ozlar bozorida investorlar risklarini pasaytirishni takomillashtirish yo‘llari.....	466
Xalilov Umid Ishtemirovich	
Korxonalar moliyaviy ko‘rsatkichlari tahliliga fundamental yondashuv.....	470
Dilshodjon O‘rinov, Sanobar Ismoilova	
Iqtisodiy o‘zgarishlar davrida korxonalar moliyaviy barqarorligining ta‘minlanishi omil va mezonlari	475
Xolbekova Dilobarxon Rasuljon qizi	
Cash accounting as a tool of financial discipline and transparency in the public sector	481
Marqaboyev Sardorbek Abdusalomovich, Annayev Abdurasul Abdurashidovich	
Пути совершенствования практике финансирования социального предпринимательства.....	486
И.Ж.Исаков	
O‘zbekistonda an‘anaviy resurslar va qayta ishlanadigan energiya manbalarini rivojlantirish imkoniyatlaridan unumli foydalanish.....	490
Normurodov Xusan Eshmaxmatovich, Kaxramanova Sevda Shamsiddin qizi	
Ijtimoiy salohiyat – hududiy iqtisodiyotni rivojlantirishning boshqaruv obyekti sifatida.....	497
Erkayeva Gulbahor Panjiyevna, Zoirov G‘olibjon Toshtemir o‘g‘li	
Xorazm oziq-ovqat bozorida mahsulotlarning raqobatbardoshligini oshirishda marketing faoliyatlarini baholash usullari	503
Abdikarimova Zilola Bahramovna	
Переход к зелёной энергетике узбекистана как возможность достижения устойчивого экономического роста.....	508
Бай Жин Хуан (Bai Jin xuan)	
Изучение условий финансирования проектов международными банками развития	513
Жалилова Барнохон Суръатжоновна	
O‘zbekiston respublikasi budjet jarayonida budjetlarning ochiqligi va jamoatchilik ishtirokini oshirish.....	517
Shodmonqulov Temurbek Ulug‘bek o‘g‘li	
Chiqib ketayotgan aktivlarni hisobga olish va baholash masalalari	522
Kuziyeva Dinora Bahodirovna	
Asosiy kapitalga investitsiyalarning iqtisodiy o‘lishga ta‘siri.....	528
Qo‘shbaqov Aybek Shovqiyevich	
Changes in employee benefits and human resource management in accounting system of the Republic of Uzbekistan	535
Ravshanbekov Lazzbek Tolibjon o‘g‘li, Toshpulatova Munisabonu	

Iqtisodiyot tarmoqlarida suv iste'molini boshqaruvining raqamlashtirish tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish istiqbollari.....	541
Karimov Anvarjon Muqumjonovich	
Теоретические аспекты налогообложения доходов физических лиц на основе всеобщего декларирования	547
Усманова Мухлиса Сагдуллаевна	
Bank tizimini raqamlashtirish va uning bank barqarorligiga ta'siri.....	555
Sayfullayev Jamshidjon Xabibjanovich	
Kambag'allikni qisqartirish va aholi bandligini ta'minlashda tadbirkorlik faoliyatining o'rni.....	560
Saparov Ismat Chorshanbiyevich	
Innovatsion korxonalarda xarajatlar hisobining zamonaviy usullari	565
Turayev Og'abek Kaxramonovich, Ochilov Shavkat Toshmamatovich	
Дополнительные услуги в индустрии гостеприимства как эффективный инструмент продвижения бренда предприятия.....	570
А.И. Лесников, Д.В. Мамаева	
Преимущества и вызовы перехода на зелёную экономику.....	580
Умарова Гузал Гайратовна, Лапасова Камола Фарход кизи	
Yashil iqtisodiyot sharoitida hududlarda ishlab chiqarish korxonalarining iqtisodiy samaradorligini oshirish	586
Ibrogimov Sherzodbek Xalimjon o'g'li, Djurayeva Maxliyoxon Xayrullayevna	
Yashil iqtisodiy o'sishni ta'minlashda bevosita soliqlar rolini oshirish masalalari.....	591
Abdullayev Dilmurod Aliyar o'g'li	
The main directions for improving innovative activities in agriculture	598
Aytmuratova Miyrigul Zhalgasovna	
Klaster tizimi orqali O'zbekistonda qishloq xo'jaligining iqtisodiy o'sishi	605
Xaydarov Sardor Komil o'g'li	
Inklyuziv ta'lim: adolatli va teng jamiyat sari.....	610
Muxamedjanova Dilshodxon Muzaffarovna	
Yashil iqtisodiyot: muammo va yechimlar	615
Boymatov Xoliyor Qurbonovich	
Issues of using foreign loans in the development of the transport system in the Republic of Uzbekistan	621
Alimov Ilhomjon Ikromovich	
Проблемы и резервы развития пищевой промышленности в экспортном направлении.....	628
Ўролова Севара Бехзод кизи	
Оценка степени риска инновационной деятельности.....	634
Алиева Эльнара Аметовна	
Yashil innovatsiyalar, ularning turlari va omillari.....	638
Maxkamova Sayyora Shokirovna	
Qishloq xo'jaligida transport tizimidan samarali foydalanishning nazariy asoslari.....	641
Turdiyeva Irodaxon Ismoil qizi	
Soliq ma'murchiligida nazorat funksiyasi va unda kameral soliq tekshiruvi hamda takomillashtirish yo'llari.....	648
Hujamuradov Abrorbek Ro'zimurat o'g'li	
Sanoat korxonalarida xarajatlarni mahsulot tannarxiga taqsimlash metodologiyasini takomillashtirish istiqbollari	653
Safarov Javohir Ismoilovich	
Moliyaviy hisobotlarni shakllantirishda milliy standartlarni xalqaro standartlarga uyg'unlashtirish masalalari	659
G'aniyev Zafar Usanovich	
Ta'lim kreditini moliyalashtirish jamg'armasi faoliyati.....	666
Adilov Zuxriddin Marip o'g'li	
Tibbiyot muassasalarining moliyaviy ta'minoti va resurslardan foydalanish mexanizmlariga ta'sir qiluvchi omillar	670
Elmurodov G'ayratjon Abdumurodovich	
Tourism finance for sustainability: investing in green futures	674
Tashpulatov Sadriddin Sayfulloevich	

Ta'lim jarayonlarini boshqarishda mobil texnologiyalar	681
Esonova Mohiraxon Sodiqjon qizi, Ovхunov Iqboljon Abdunabiyevich, Sherzodbek Nabiyev Nurmuhammad o'g'li	
Banklarda risklarni nazorat qilishning amaliyoti	686
Jumanazarov Muzaffar Jumanazar o'g'li	
Налоговые реформы в Узбекистане: вызовы, достижения и перспективы	692
Садиков Искандар Гайратович, Буранова Лола Вахобовна	
Turizm xizmatlari samaradorligini baholash usullari va vositalari tahlili	704
Jiyanov Uktam Panjiyevich	
Korxonalar va tashkilotlarda xodimlarni boshqarish strategiyasi	712
Raxmonova Feruza Musakulovna	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorlarini menejerlik faoliyatiga tayyorlashning ahamiyati	716
Dusmaxamedov Abduljalil Abdusabirovich	
Davlat korxonasini xo'jalik jamiyatiga o'zgartirishning foydali jihatlari	720
Z.D. Sanjarov	
The role and main types of agricultural tourism in Uzbekistan	724
M.Xolmuratova, G.N.Tojiyeva	
Цифровые технологии как драйвер повышения эффективности банковского маркетинга	727
Кахрамонов Хуршиджон Шухрат угли, Маннабова Хулкар Фарход кизи	
Потребительская стоимость товаров в условиях экономики Узбекистана	735
Мусаева Шоира Азимовна	
Valyuta risklarini boshqarishda metching siyosatining ahamiyatini oshirish	739
Yaxuyayev Ziyodilla Lutfullayevich	
Yangi o'zbekiston iqtisodiyotida xususiy tadbirkorlikning roli va ahamiyati	744
Azimova Shoxista Salohiddinovna	
Improving the methodology for assessing the financial stability of banks	750
Sharipova N.H.	
Инструменты стратегического планирования и прогнозирования в управлении ООО "МТЕ ТЕХНИК": оценка и повышение финансовой стабильности	757
Нишоновна Муниса Одилжон кизи	
Актуальные вопросы налоговой политики	763
Бердыева Угулой Абдурахмоновна	
Ilm-fanni moliyalashtirish va innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash jamg'armasi	768
Ramazonov Javohir Bekzod o'g'li	
Jizzax viloyatida ekologik, rekreatsiya turizmlarini rivojlantirishning iqtisodiy samaradorligini baholash va uni prognozlashtirish	773
G'apparov Azim Qayumovich	
Qashqadaryo viloyatida ekologik va yashil texnologiyalarga kiritilayotgan investitsiyalar	781
Meylikov Fazliddin Abduhalim o'g'li, Buriyev Shaxbos Baxtiyorovich	
Biznes subyektlari auditida soddalashtirilgan moliyaviy hisobot tayyorlash usulini qo'llash xususiyatlari	786
Tajekeev Ziyatdin Kobeyisovich	
Biznes jarayonlarni modellashtirishning nazariy asoslari	791
Mullajonova (Matchanova) Shaxsanam Taxirovna	
Raqamli xizmatlar bozori: elektron tijorat orqali xizmat ko'rsatishning yangi bosqichlari	796
Maxammadaliyeva Muslimaxon Sherali Qizi	
"Yashil iqtisodiyot"ga o'tish zaruriyati va uni barqarorlashtirishning ahamiyati	800
Musurmankulova Gulchehra Isabekovna	
Ekologik turizm nuqtai nazaridan turizm marketingining usullari va asosiy vositalarining xususiyatlari	806
Yokubjonova Xulkarbonu Yokubovna	
O'zbekiston iqtisodiyotida turizmning o'rni va rivojlanish istiqbollari	815
Qosimova Fazilat, Kalandarov Ravshan	
Korporativ strategiyani ishlab chiqish bosqichlarining tahlili	819
Xidirova Marg'uba Rustamovna, Abduvasiyeva Marjona Anvarovna	

Mamlakatimiz turizmini rivojlantirishda investitsiyalarni jalb qilish bo'yicha o'tkazilayotgan islohotlarning o'rni.....	823
Ayubov Ilyos Iloxomovich, Nuridinov Bexruz Akbar o'g'li	
Hududlarda tadbirkorlarning islomiy investitsiyalardan foydalanish niyatlariga undovchi omillarning empirik tadqiqoti.....	829
Irgasheva Gulbahor	
Davlat vositalari yordamida innovatsion faoliyatni moliyaviy rag'batlantirish yo'nalishlari	836
Baxriddinov Nodirbek Zamirdinovich	
Важность качества управления на предприятиях общественного питания.....	842
Абдуллаева Зульфия Иззатовна, Махмудов Суннатжон Абдужаббор Угли	
O'zbekistonda "yashil" moliyalashtirishni rivojlantirish yo'nalishlari	848
Shaislamova Nargiza Qabilovna	
Mahalliy budjetning qo'shimcha daromadlarini shakillantirish yo'nalishlari.....	856
Yuldashev Javohirbek Ikromjon o'g'li	
Davlat moliyaviy nazoratida axborot texnologiyalaridan foydalanishni kengaytirish masalalari.....	860
Ro'zimatova Nigora Abdullaevna	
Принципы «справедливой стоимости» в мсфо: достоинства и проблемы применения в банках узбекистана	869
Айтмуродова Рушана Бахтиеровна	
Yashil iqtisodiyot loyihalarini moliyalashtirishning nazariy jihatlari	876
Allaberganova Asalxon Kadirovna	
Davlat moliyaviy nazoratini tashkil etish hamda amalga oshirish tartibini takomillashtirish	880
Xasanov Ruslan Raxmatovich	
Yirik soliq to'lovchilar va ularning investisiyaviy faolligini investisiyaviy chegirmalar orqali rag'batlantirish	883
Tohirov Shuhrat Niyoz o'g'li	
MHXS bo'yicha moliyaviy hisobot tayyorlashda foydalaniladigan tuzatuvchi buxgalteriya yozuvlar.....	888
Sheraliyev Xayrulla Karimovich	
Qurilish korxonalarida investitsiyalarni boshqarishning xorijiy tajribalari va ularni mamlakatimizda foydalanish yo'llari	894
Karimov Inomjon Ortikbaevich	
Davlat xaridini tashkil etishning ijtimoiy-iqtisodiy amaliyati va uni iqtisodiyotga ta'siri.....	900
Burxanov G'ofur Baxodirovich	
Влияние технологических инноваций на международные финансовые рынки, а также на финансовый рынок нашего государства.....	904
Бабаназарова Гульзар Зиуатдиновна	
Strategic development of global companies in modern conditions.....	909
Nasimov Bakhtiyor Vasiyevich	
Hududlarda sog'liqni saqlash tizimi asosiy ko'rsatkichlarini noaniq modellashtirish yordamida kompleks baholash.....	914
Ismoilova Dilfuza Ibodullayevna	
Tijorat banklari faoliyatini transformatsiyalashuv jarayonlarini takomillashtirish.....	923
Kulboyeva Nargiz Majitovna	
Сущность и причины возникновения проблемных кредитов.....	929
Улмасой Ахмедова Хусан кизи	
The use of digitalization and technologies in updating credit policy.....	934
Otabek Ma'mirjon ogli Azimov	
Финансовое моделирование сценариев развития предприятия с использованием методов многокритериального принятия решений (МКПР).....	938
Axmedov Akbarali Sultonmurodovich, Yuldosheva Gulnoza Abdinabievna	
Yuqori samarali energiya tejash texnologiyalari va katalizga asoslangan konversiya jarayonlari.....	945
Yusupov Ulug'bek Mamayusupovich	
Kambag'allikni kamaytirish maqsadida aholining ijtimoiy himoyalash mexanizmini takomillashtirish	951
Kasimova Gulyar Axmatovna	

Tijorat banklarida foiz riski muammosi	957
Turdiyev Abdulhakim Kulbazarovich	
Milliy mahsulotlarni tashqi bozorlarga olib chiqishdagi to'siqlarni bartaraf qilish choralari.....	964
Abdivaliyev Shahzodbek Xayrullayevich	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni moliyalashtirish usullari.....	970
Kaxorova Zamira Safaraliyevna	
O'zbekistonda mehmonxonalarda ovqatlantirish xizmatlarini takomillashtirish konsepsiyasi: strategik yondashuv.....	974
Yaxshiyev Xusniddin Tolibovich	
O'zbekiston sanoatida "yashil texnologiyalar" dan foydalanish va barqaror rivojlanish.....	979
Ubaydullaeva Gulchehra Erkabaevna	
Sanoat korxonalarida resurslarini rejalashtirish (ERP) tizimlarini joriy etishning orqali iqtisodiy samaradorlikni ta'minlash yo'llari.....	985
Azizov Abdulla Abdissalamovich	
Yashil texnologiyalar asosida sanoatni modernizatsiya qilish	990
Muftaydinov Mansur Kiyomidinovich	
Ta'lim va ilm-fan rivoji – taraqqiyot garovi	995
Jamalova Gulnora Gulomovna	
Yashil iqtisodiyot sharoitida turizm sektorida barqaror bandlikni ta'minlash masalalari.....	1000
To'rabekov Sohijon Sherboy o'g'li	
Yashil energitikasi integratsiya qilish va energiya samaradorligini oshirishning zamonaviy usuli (aqli tarmoqlar-smart grids)	1007
Karimova Salima Elamonovna	
Yashil iqtisodiyotda tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanish samaradorligi (TEM ko'rsatkichlar izohi)	1018
Sharifova Nargiza Djurayevna	
Экономическое образование молодёжи основа будущего страны.....	1023
Айматова Фарид, Айтиниязова Наргиза	
Biznes turizmining bugungi kundagi rivojlanish tendensiyasi.....	1028
Yangiyeva Sabrina Ixtiyorovna, Daniyarova Feruza Bahriddinovna	
Особенности кредитования сельскохозяйственных организаций и этапы его развития.....	1032
Ж.Я.Нуриллаев	
Xorijiy tajriba asosida O'zbekiston yashil iqtisodiyotini takomillashtirish yo'llari.....	1039
Xikmatova Husnora Fatxulla qizi	
Yashil iqtisodiyot sharoitida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishda davlatning roli	1045
Umarov Muzaffar Yusupbayevich, Otamurodov Rasulbek Batirovich, Xaitbayev Jasurbek Otaxanovich, Atadjanov Kadambay Sapayevich	
Mintaqada raqamli transformatsiya rivojlanishida moliyaviy texnologiyalarning ahamiyati.....	1052
Rustamov Jasurbek Ravshanbek o'g'li	
Tijorat banklaridan olingan kreditni qaytarishda foiz stavkalari ta'sirining tahlili.....	1058
Xanmuratov Roushenbek Xalmuxammetovich, Vaxabov.A.V	
Tabiiy va sun'iy tolalarning ekologik ta'siri va yashil ishlab chiqarish texnologiyalariga o'tish bosqichlari.....	1066
Raximov Furqat Jalalovich	
Maishiy kimyo tovarlari B2B taqsimotida chakana savdo tarmoqlari bilan marketing asosidagi strategik hamkorlik	1071
Ro'ziyeva Farzona Komiljon qizi	
Мировой финансовый кризис и его влияния на состояние экономики Узбекистана	1076
Раупова Мхлисахон Ибрахимжон кизи	
Uzoq muddatli aktivlar hisobini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish.....	1087
Hakimov Faxritdin Abdusattorovich	
O'zbekistonda tadbirkorlikni rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari	1093
Djo'rayeva Lola Abdugabbarovna	
Yo'l qurilish tashkilotlarida yo'l qurilish ko'lamini oshirib, samarali resurslar taqsimotini ishlab chiqish.....	1099
Raximov Dilshodjon Turdiali o'g'li	

Ilg'or xorij tajribalaridan O'zbekiston amaliyotida foydalanish imkoniyatlari	1104
Karimova Komila Daniyarovna	
Ichki audit samaradorligini tahlil qilish metodologiyasi.....	1111
I.G'.Isroilov	
Выведение практического сотрудничества на качественно новый уровень государств центрально-азиатского региона в укреплении концепции «зеленой экономики» в эпоху глобализации.....	1117
Парпиева Наргиза Тахировна	
Kimyo sanoati korxonalarida lean production konsepsiyasidan foydalanish istiqbollari	1122
Gulbayeva Feruza Islomovna	
Qimmatli qog'ozlar bozorida auditorlik xizmatlarining ahamiyati.....	1127
Maxmudov Saidjamol Kadirjanovich	
Tijorat banklari resurs bazasini mustahkamlash yo'llari.....	1131
Allaberganov Sirojali Saxatovich	
Теоретические основы формирования понятия «финансовая стабильность» Часть II.....	1143
Алиева Сусанна Сейрановна	
O'zbekiston moliya tizimini raqamlashtirishning rivojlanish tendensiyalari.....	1148
Tashmatova Rano Gaibovna, Qodirov Nurhayot Normuhammad o'g'li	
Theoretical basis of the use of modern information technologies in accounting.....	1154
Annayev Abdurasul Abdurashidovich, Tojiboyev Jasurbek Shavkat o'g'li, Rustamov Suxrob Asror o'g'li	
Moliyaviy bozorlar chayqalmoqda: investorlar uchun yangi signalmi?	1158
Xushvaqov Islombek Muxammadi o'g'li, Yaxshiboyev Jahongir Abdulimovich	
Yashil moliyalashtirish va esg samaradorligining iqtisodiyot barqarorligidagi o'rni.....	1166
Yusupov Sherzodbek Baxtiyor o'g'li, Atadjanov Kadambay Sapayevich, Madraimov Xabibulla Madaminovich	
Tijorat banklarida muammoli kreditlarni kamaytirish bo'yicha tizimlarni takomillashtirish yo'llari	1170
Bekmurodova Mahbuba Mahmudovna	
Maqola: Globalizatsiyada inson resurslarini boshqarishda raqamli transformatsiyaning rejasini tuzish	1177
Salimjonova Gulhayo Asliddin qizi, Ovxunov Iqboljon Abdunabiyevich, Nabiyev Sherzodbek Nurmuhammad o'g'li	
Turizm sanoatida Internet-marketing vositalari va ulardan samarali foydalanish	1182
Babaev Jo'rabek	
Ishlab chiqarishni boshqarishda mahsulot tannarxini kalkulyatsiya qilishning ahamiyati.....	1190
Asqarova Lobarxon Usmanjanovna	
O'zbekistonda ichki turizm faoliyatini rivojlantirishda transport infratuzilmasini boshqarishning tashkiliy-iqtisodiy jihatlari	1194
Turovov Maqsudjon	
Kichik biznes faoliyatini rivojlantirishda soliq siyosatini takomillashtirishning ahamiyati	1199
Abdurahmonov Abdumalik Abdug'ani o'g'li	
Madaniy-tomosha xizmatlarining tahlili va uni rivojlantirish yo'llari	1204
Annayev Abdurasul Abdurashidovich	
Цифровизация экономики и генезис стран мирового хозяйства	1211
Камилова Наргиза Абдукажоровна	
“Oila va xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash jamg'armasi” faoliyati.....	1216
Xushmurodov Baxtiyor Turg'un o'g'li	
Soliq stavkalarini tabaqalashtirish asosida soliq to'lovchilar iqtisodiy faoliyatini tartibga solish mexanizmlari.....	1220
Abduraimova Nigora Abdugapparovna	
O'zbekistonda yashil iqtisodiyotga o'tish va barqaror rivojlanishga ta'sir etuvchi omillar	1223
Xamdamov Shoh-Jahon Rahmat o'g'li	
Mintaqaning eksport salohiyati tahlili asosida istiqbolli y'nalishlarni aniqlash (Xorazm viloyati misolida).....	1229
Ibadullayev Ergash Bakturdiyevich	
Uy-joy kommunal xo'jaligini mintaqada innovatsion rivojlantirishni boshqaruvi.....	1235
Adilova Yulduz Shavkatovna	

Bank tizimi likvidligini ta'minlash vositalari va usullarini takomillashtirish	1239
Poyonov Bobir Bekturod o'g'li	
Milliy brendlarni shakllantirish orqali tashqi bozorlarda raqobatbardoshlikni oshirish	1245
Muratbaeva Eleonora Muxamedjan qizi	
Charm mahsulotlaridan tayyorlangan bolalar transformatsion sumka ishlab chiqarish iqtisodiy samaradorligi	1250
Ismailov Nurulla Tuychibayevich	
O'zbekistonda qurilish materiallari ishlab chiqaruvchi korxonalar faoliyati: iqtisodiy tahlil va islohotlar zarurati	1256
Raximov Ilyos Ikramovich	
Yoqilg'i-energetika kompleksida innovatsion salohiyatni oshirish strategiyasi.....	1262
Nabiyeva Saidaxon Abduvaxobovna	
Banklarda moliyaviy xavfsizlik kategoriyasining evolyusiyasi.....	1268
Qobilov Muhammad Ayubxon Yusufjon o'g'li	
Развитие системы бухгалтерского учёта и отчётности на современном этапе	1273
Мамажонов Акрамжон Тургунович, Юсупова Малика Ботиралиевна	
Практика банковского кредитования предпринимательских субъектов сферы услуг в германии	1279
Мукарова Сарвиноз Маликовна, Каримова Азиза Махомадризовна	
Статистический анализ теневой экономики в узбекистане	1283
Кошанов Абдимурат Азат ули, Абдиразакова Асемай Жандулла кизи	
The importance of using digital technologies in business	1288
Makhmudova Munisakhon Abbos qizi	
0,4 kv kuchlanishdan ta'minlanuvchi suv nasoslarini tarmoq faza kuchlanishi yo'qolishidan himoyalash	1292
Xalikova Xurshida Abdullayevna, Nurova Malika Abduzairovna, Mustayev Ruslan Aktamovich	
Tijorat banklarida korporativ boshqaruv tizimining samaradorligini oshirish	1297
Dexkonova Sayidaxon Nurmuxamatovna	
Ijtimoiy-iqtisodiyot va markaziy osiyo mamlakatlari ijtimoiy sohada	1302
Usmanxo'jayeva Surayyo Muxtarovna	
Aksiyalarni ommaviy joylashtirish amaliyotini tashkil etish va o'tkazish bosqichlari	1307
Raimov Farrux Avazjon o'g'li	
Approaches to effective management of tax liabilities through tax auditing	1311
Abdullayev Abror Bozarboevich	
Tijorat banklarida aktivlarni sekyuritizatsiyalash tizimini takomillashtirish.....	1316
Axmedov Akbarali Sultonmurodovich	
Tashqi va ichki omillar ta'sirini hisobga olgan holda korxonalar moliyaviy holati barqarorligining tahlili	1325
Eshkuvatov Azizjon Baxtiyorovich	
Tijorat banklari tomonidan ajratilayotgan kreditlarning iqtisodiyotni rivojlantirishdagi roli	1330
Masharipov Rasulbek Jo'rabekovich	
Sun'iy intellekt asosida bank tizimini modernizatsiya qilish va samaradorligini oshirish	1333
Boykulov Baxriddin Karshievich	
Aksiyadorlik jamiyatlarini moliyalashtirish manbalaridan samarali foydalanish.....	1338
Arifjanova Yayraxon Usmonxo'jayevna	
Ipoteka obligatsiyalarining mamlakat iqtisodiyotining o'sishidagi ahamiyati hamda mazkur obligatsiyalar bilan bog'liq risklar	1343
Ibrohimov Yorqinjon To'lqin o'g'li	
Анализ спроса и потребительского поведения на продукцию, выращенную гидропонным методом	1349
Дурманов Акмал Шаймарданович	
Global moliyaviy inqirozlar sharoitida aholi daromadlarining barqarorligini ta'minlash strategiyalari	1355
Qurbanov Ulug'bek Erkinovich, Nutfullayev Shohrux Mexli o'g'li	
"O'zbekistonning "yashil iqtisodiyot"ga o'tish strategiyasi: mavjud muammo va istiqbolli imkoniyatlar"	1359
Ismailov Dilshod Anvarjonovich, Akramova Aziza Abduvohidovna	

Aksiyadorlik jamiyatlarida davlat xaridlarini tashkil etish amaliyotini takomillashtirish.....	1366
Saidaxmedova Aida Mirzayevna	
O'zbekistonda ekologik turizmni rivojlantirish masalalari.....	1372
Abduraxmonova Ziyoda Abdullayevna	
Netto ish haqini hisoblashning innovatsion usullari.....	1378
Mirmahmudov Murod Irismatovich	
Xizmat ko'rsatish sohasida tadbirkorlik: iqtisodiy va ijtimoiy istiqbollar	1383
Kaydarova Shoxista Davranovna	
Texnologiya fanida sun'iy intellekt va kompyuter texnologiyalaridan foydalanish	1388
Ashurov Nazar Raxmatullaevich	
Korporativ xaridlarni amalga oshirishdagi byurokratik to'siqlar va ularni bartaraf etish usullari	1391
Qurbanov Shohboz Lutfillayevich	
Yashil yondashuvlar asosida barqaror iqtisodiyotni rivojlantirishning nazariy asoslari.....	1396
Ubaydullaev No'monjon Isroilovich	
Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini SWOT va pestel tahlil qilish orqali iqtisodiy bashoratlash.....	1401
Karimova Maftuna Nurdinovna	
O'tkir revmatik isitmasi bor bolalarda kardiometriya ko'rsatkichlarining statistik tahlili	1407
Muxamadiyeva Lola Atamuradovna	
Ways to develop digital economy and electronic government in UZBEKISTAN	1418
Nuritdinova Dilshodaxon Abdulla kizi	
O'zbekistonda hayot sug'urtasining joriy etilishi va unga ta'sir etuvchi demografik omillar ta'siri.....	1422
Mirzamahmudova Madina Odiljon qizi	
Global iqlim o'zgarishining turizm sektoriga ta'siri: muvofiqlashtirish va barqarorlikka erishish strategiyalari	1428
Karimova Shaxnoza Uktamovna	
Prospects for the development of islamic microfinance services in uzbekistan.....	1433
Sadullaeva Gulnoza Usmanovna	
Global iqlim o'zgarishi riski uning mamlakat iqtisodiyoti moliyaviy sektoriga ta'siri	1439
Baratov Sa'dulla Norjigit o'g'li, Jo'rayev Behzod Nuraliyevich	
Перспективы унификации налогов на землю и имущество	1444
Акбарова Нилуфар Неъматжановна	
Banklarda xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (IFRS) asosida hisobot tuzish tartibi	1449
Arziboyeva Ravzaxon Sattarovna	
Kichik biznes subyektlari iqtisodiy xavfsizligini ta'minlash mexanizmini takomillashtirish	1454
Akbarov Abdulhamid Akmal o'g'li	
O'zbekiston Respublikasi hududlarida demografik jarayonlarning dinamikasi tahlili	1458
Xamitova Mavluda Sindarovna	
Ta'minot zanjirlarini boshqarishda big datadan foydalanishni afzalliklari	1463
Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich, Quryazov Quryozbek Ergash o'g'li	
Yashil texnologiyalardan keng foydalanish – yashil investitsiyalarning poydevori.....	1467
Xursandov Komiljon Maxmatkulovich	
Raqamli transformatsiya sharoitida tijorat banklarining strategik boshqaruv tizimini takomillashtirish yo'llari.....	1470
Umurov Jasurbek Jamil o'g'li	
Digital neighbourhood contexts in youth employment and competency frameworks	1474
Gulsara Ostonakulova	
Роль организации антимонопольной политики в национальной экономике в обеспечении экономической безопасности и конкурентоспособности.....	1482
Глазова Марина Викторовна	
Rivojlangan sug'urta bozorlarida investisiya faoliyati tahlili.....	1487
Suyunov Isomiddin Tilovkobilovich	
O'zbekiston respublikasida qurilish kompleksining hozirgi holati va asosiy rivojlanish tendensiyalari.....	1491
Muxibova Guli Yarkinovna	

Aholining turmush farovonligini oshirishda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning roli	1496
Ostanova Nargiza Baratovna	
Tadbirkorlik faoliyatini boshqarishda rahbarlik uslubi: demokratik rahbarlar	1508
Amonov Mehridin Oromiddinovich	
Korxonlarni rivojlantirishda yashil iqtisodiyot mexanizmlarini joriy etish	1513
Yusupov Bekzod Ulugbekovich	
O'zbekistonda sog'lomlashtirish turizmi infratuzilmasini rivojlantirishni ko'p omilli ekonometrik modellashtirish asosida prognozlash	1517
Norchayev Asatullo Norbo'tayevich	
"Ijtimoiy himoya" kategoriyasiga qaratilgan nazariy qarashlar evolyusiyasi	1526
Bobonov N.H	
Majburiyatlar hisobini xalqaro standartlar asosida takomillashtirishning nazariy asoslari.....	1532
Ikromova Odinaxon	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida sanoat mahsulotlari ishlab chiqarish sifatini oshirishda raqamli xizmatlarning obyektiv zarurati	1537
Norov Murodjon Mahmudovich	
Oliy ta'lim xizmatlari mohiyati va rivojlanish nazariyasi.....	1541
Iskandarov Shahboz Shavkat o'g'li	
Davlat-xususiy sheriklikka oid ilmiy yondashuv va qarashlarning rivojlanish tendensiyalari	1545
O'ktamova Nargiza Narzulla qizi	
Theoretical foundations of time series analysis in green economy	1552
Muradov Rustamjon Sobitkhonovich	
Korxonalar faoliyati samaradorligini baholashning kompleks yondashuvi: nazariya va amaliyot.....	1563
Xalilov Bekzod Axmatovich	
Aholi real daromadlarini shakllantirishda inson kapitalini rivojlantirishning roli.....	1568
Iskandarova Dilafuz Ikrom qizi	
Yashil iqtisodiyotda transportning tutgan o'rnini.....	1573
Yuldasheva Saodat Arslanovna, Otanazarova Charos Baxtiyor qizi	
Xalqaro standartlar asosida hisob siyosati metodologiyasini takomillashtirish.....	1577
Qurbanboev Jurabek Eruvboevich	
Sanoat tarmoqlarini barqaror rivojlantirishda "yashil" iqtisodiyotdan samarali foydalanish istiqbollari.....	1585
Yuldasheva Saida Nematovna	
Mintaqaviy mehnat bozorini tartibga solishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari.....	1593
Azadova Gulnoza Sardorbekovna	
O'zbekistonda yashil sug'urta mahsulotlarini rivojlantirishda xorij tajribalari	1600
Yusufov Asfandiyor Eldor o'g'li	
Понятие и типы финансовых шоков: макроэкономический контекст и микроуровневые последствия	1606
Захарова Ирина Борисовна	
Современное состояние оздоровительного туризма в Узбекистане.....	1611
Сирлибеков Хабибулло Шакарбоевич	
Impact of industrial development on macroeconomic indicators.....	1621
Olchinboyev Otabek Abdusamad ugli	
Анализ предпочтений на рынке электронной торговли в Узбекистане	1625
Уразов Комил Бахрамович, Хушмуродова Мадина	
Методы оценки деятельности акционерных обществ с учетом инвестиционных рисков.....	1639
Айтмуратова Улбике Жалгасовна	
Xalqaro moliyaviy markazlar va ularning jahon iqtisodiyotidagi roli.....	1645
Sharipova Shaxinabonu Orif qizi	
Development of modern tourism industry in Uzbekistan through smart technologies and digital transformation.....	1649
Master's student at Silk Road University	
Iqtisodiyotda qiymat nazariyasi asosida qishloq xo'jaligida qo'shilgan qiymatni shakllanishi.....	1656
Azizov Shohsuvor Yuldashevich	

Xo'jalik yurituvchi subyektlar, ularda hisobdorlik va boshqaruvda axborotlarning tahliliyligini oshirish masalalari.....	1659
Yusupov Azizbek Baxtiyor o'g'li	
"Yashil" iqtisodiyotga o'tishda xalqaro hamkorlik: O'zbekistonning tashqi iqtisodiy faoliyatidagi yangi tendensiyalar	1665
Xashimov Pazliddin Zukurovich, Sobirxo'jaev Xadyatillo Billoxon o'g'li	
Uy-joy fondini boshqarishning mazmun-mohiyati va o'ziga xos xususiyatlari	1671
Inoyatova Durdona Shoxaydarovna	
O'zbekiston va markaziy osiyo davlatlari budget siyosatining qiyosiy tahlili.....	1677
Sharoxmatov Abduraxim Abdulamitovich	
Kambag'allikni qisqartirish – mamlakatda barqaror ijtimoiy-iqtisodiy o'sishni ta'minlash omili sifatida	1683
Tashbaeva Saodatxon Alisherovna	
Финансовые технологии: сущность и задачи.....	1687
Амонова Хафиза	
O'zbekistonning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish holati va investitsiya jarayonlarining o'ziga xos xususiyatlari.....	1690
O'rinov Akmaljon Axmadjonovich	
Budget tashkilotlarida ichki audit tizimini shakllantirish: xorijiy tajriba.....	1695
Po'latov Tirkash Sotiboldiyevich	
"Ichki iste'mol uchun qayta ishlash" bojxona protseduralarini O'zbekiston sharoitida qo'llashning ahamiyati.....	1699
Buranov Husniddin Husenovich, Allabergenov Ozodjon Maksudbayevich	
To'qimachilik sanoatini rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish.....	1703
Muxiddinova Kamola Sagdullayevna	
O'zbekiston respublikasida qishloq xo'jaligi tarmog'ining rivojlanishini iqtisodiy tahlili	1708
Aysachev Abdulfotix Abdulfaizovich	
Kichik biznes korxonalari uchun eksport salohiyatini oshirish yo'llari va strategiyalar	1714
Mo'minova Kanizaxon	
Buxoro viloyatida agroklastar tizimi rivojlantirish yo'nalishlari va iqtisodiy samaradorligi	1718
Ro'ziyev Sobirjon Samatovich, Boltayeva Shaxnoz Bebudovna	
Temir yo'l tizimini modernizatsiya qilishda imitatsion model asosida tahliliy yondashuv.....	1724
Mamasidikov Muxsinjon Musajonovich	
Климатическая политика и «зеленая» трансформация: Торговля углеродными единицами (Углеродная торговля)	1730
Исламов Шохзод Шухрат ўғли	
O'zbekistonda kichik va o'rta biznes sohasining rivojlanish tendensiyalarini ekonometrik modellarini tuzish asosida baholash.....	1738
Arzikulov Otabek Ali o'g'li, Xudoyorova Ruhshona Toshpo'lot qizi	
Ikkilamchi bozorda noturar joy ko'chmas mulk qiymatini baholashning huquqiy mexanizmini takomillashtirish	1743
Fayziyeva Gulnoza Abdurahmonovna	
O'zbekiston da yashil iqtisodiyotni barqaror rivojlantirishning strategik yo'nalishlari	1749
Otaxonova Dinora Musaboy qizi	
Tibbiy xizmatlarning rivojlanish evolutsiyasi va samaradorlik hamda xarajatlari tushunchalarining mohiyati.....	1754
Axmedov Zafarjon A'zamovich, Karabayev Sanjar Abdusamatovich, Uraqov Shokir Ulashovich	
Kichik biznes korxonalarida sanoat ishlab chiqarish samaradorligiga ta'sir etuvchi omillar	1762
Axmedova Nilufar Shuxratovna, Amirov Zubaydulla Toir o'g'li	
Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish sharoitida yoshlarning ish bilan bandlik darajasini oshirish yo'llari	1768
Sharipov Sherzod Shavkatovich	
Paxta-to'qimachilik klasterlarida buxgalteriya hisobotlarini yuritishning muhim jihatlari	1772
Madartov Bahrom Quvondiqovich	
Aksiyadorlik jamiyatlarida o'z kapitali hisobini xalqaro moliyaviy hisobot standartlari asosida yuritishni takomillashtirish.....	1776
Axmedov Latayibxon Mamitxonovich	

Reklama xizmatlari bozorida raqobatbardoshlikni oshirish yo'llari.....	1780
Xamrakulov Azamat Baxritdinovich	
Iqtisodiyotni erkinlashtirish sharoitida xizmatlar sohasini rivojlantirish tendensiyalari.....	1785
Seytimbetov Kabul Serimbetovich	
O'zbekiston va islom taraqqiyot banki: hamkorlik va rivojlanish istiqbollari.....	1789
Dilovarxo'jayeva Dilnozaxon Shavkatxo'ja qizi	
Xodimlarni rag'batlantirish tizimida mehnatga haq to'lash	1793
Xamdamov Nuriddin Abdimalikovich	
Mahalliy budjet daromadlarini shakllantirishda soliqlarning tutgan o'rni	1797
Kimsanboyeva Maftuna Baxodirovna	
Dunyo mamlakatlarida xorijiy talabalar oqimi tahlili va ta'lim eksportining demografik salohiyati	1802
Abdullayev Javoxir Jaxongirovich	
Davlat qarzini boshqarish amaliyotini takomillashtirish	1809
Djurayev Paxlavonjon Usarovich	
Mintaqada chakana savdoni rivojlantirish istiqbollari.....	1815
Ismoilov Shohjahon O'tkir o'g'li, Abdullayev Ilyos Sultanovich	
Yuk tashish sohasini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmini takomillashtirish	1819
Omarov Mamanbiy Allabergenovich	
Mathematical statistics in biology and medicine	1826
Vokhidov Alikul, Orazbaeva Ayjamal, Tog'amurotova Jasmina, Turopova Dildora	
"Yashil" energetika salohiyatini ro'yobga chiqarishda xatarlar va muammolar: O'zbekiston sharoitida tahlil va yechimlar	1833
Nasretdinov Nodir Tulqinovich	
Aglomeratsiyalar ekologik barqarorligi: koreya respublikasi tajribasi va o'zbekistonda uni qo'llash imkoniyatlari	1837
Shohruh Shuhrat o'g'li Mardonov	
Sanoat sohasida energiya samaradorligini oshirishning iqtisodiy va ekologik afzalliklari.....	1843
Iminov Farxodjon Tohirjonovich	
Современные принципы и дальнейшее совершенствование налогового администрирования в узбекистане.....	1848
Буранова Лола Вахобовна, Рахимова Шахло Ражапбоевна	
Роль малого и частного бизнеса в инновационном развитии экономики узбекистана: сравнительно-аналитический подход	1858
Мадраимова Согдиана Равильевна	
Sayyohlarning shikoyatlarini ko'rib chiqish va ularning huquqiy huquqlarini tiklash mexanizmlari	1864
Sayfiddinov Sharofiddinxo'ja Najmiddin o'g'li	
Sanoat korxonalarida inqrozga qarshi boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish	1869
Muxammadov Umarjon Muxammad o'g'li	
O'zbekiston respublikasida elektr energiyasi ta'minoti hajmini yalpi ichki mahsulot hajmiga ta'sirini ekonometrik tahlil qilish	1873
Fayziyev Rabim Alikulovich	
Xalqaro kompaniyalarda Big Data va biznes jarayonlarini innovatsion boshqarish	1885
To'g'onov Ibrohimxo'ja, Mardiyev Bunyod Sirojiddin o'g'li	
Transport vositalari egalari fuqarolik javobgarligi sug'urtasini rivojlantirishning zamonaviy yo'nalishlari.....	1889
Darxanova Umida	
Tijorat banklarida moliyaviy injiniring konsepsiyasini mustahkamlashni takomillashtirish	1895
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich	

TIJORAT BANKLARIDA MOLIYAVIY INJINIRING KONSEPSIYASINI MUSTAHKAMLASHNI TAKOMILLASHTIRISH

Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich

International School
of Finance and Technology
instituti DSc., professori

Annotatsiya: Ushbu maqolada bugungi kunda qimmatli qog'ozlar bozori istiqbollari, ilmiy tadqiqot va ishlanmalarga tarmoqlar bo'yicha strategik qarorlar va taktik qarorlar ko'rib chiqiladi. Maqolada moliya bozorining o'sishida moliyaviy injiniringning roli baholanadi. Tadqiqot moliya bozorini diqqat markazida ishlatib, yuqorida aytib o'tilgan tadqiqot mavzusi haqidagi taxminning ishonchligini o'rganadi. Xususan, ushbu maqolada bir vaqtning o'zida moliyaviy injiniring, moliya bozori va moliya bozorining o'sishi o'rtasidagi munosabatlarning oqibatlarini, shuningdek, moliyaviy injiniring va derivativlar bozorining o'sishi kabi korporativ boshqaruvning rolini o'rganadigan nazariy tadqiqotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: qimmatli qog'ozlar bozori, moliyaviy injiniring, moliyaviy va amaliy risklar, strategiya, taktika, aktiv va passiv, tijorat banklari.

Abstract: This article reviews the prospects of the securities market today, strategic decisions and tactical decisions in the areas of scientific research and development. The article assesses the role of financial engineering in the growth of the financial market. The study uses the financial market as a focus to examine the reliability of the assumption about the aforementioned research topic. In particular, this article presents theoretical studies that simultaneously examine the consequences of the relationship between financial engineering, financial markets and financial market growth, as well as the role of corporate governance in the growth of financial engineering and derivatives markets.

Key words: securities market, financial engineering, financial and practical risks, strategy, tactics, assets and liabilities, commercial banks.

Аннотация: В статье рассматриваются перспективы рынка ценных бумаг на сегодняшний день, стратегические решения и тактические решения в отношении секторов исследований и разработок. В статье оценивается роль финансовой инженерии в развитии финансового рынка. В исследовании рассматривается обоснованность гипотезы по вышеупомянутой теме исследования, в качестве фокуса используется финансовый рынок. В частности, в данной статье представлены теоретические исследования, в которых одновременно изучаются последствия взаимосвязи между финансовой инженерией, финансовыми рынками и ростом финансового рынка, а также роль корпоративного управления, например, в финансовой инженерии и росте рынка деривативов.

Ключевые слова: рынок ценных бумаг, финансовая инженерия, финансовые и практические риски, стратегия, тактика, активы и пассивы, коммерческие банки.

KIRISH

Tijorat banklarining qimmatli qog'ozlar bozorida ishtirokini kengaytirish, ular orqali oladigan daromadini oshirish masalasini dolzarb bo'lib qolmoqda. Ushbu holat, rivojlanayotgan davlatlarning jahon bank bozorida o'z o'rnini egallashda banklarning qimmatli qog'ozlar bozorida faoliyatini yanada takomillashtirish borasidagi ilmiy yondoshuvlarga katta e'tibor qaratish zaruratini keltirib chiqarmoqda. Xususan, jahon moliyaviy iqtisodiy inqirozdan keyin har bir davlat banklarining faoliyatini tahlil qilishda bank bozorida moliyaviy injiniring tizimini yaratish borasidagi ilmiy-tadqiqotlarni olib borilishi, mamlakat bank tizimi daromadini oshirishga sabab bo'lmoqda.

O'zbekiston Respublikasining qimmatli qog'ozlar bozori modeli tamoyillariga asoslangan ijtimoiy yo'naltirilgan bozor iqtisodiyotiga o'tish respublika iqtisodiy rivojlanish strategiyasining yaxlit ekanligi hozirgi kundagi inkor etilmaydigan haqiqatdir. Dunyoning rivojlangan mamlakatlar tajribasiga nazar tashlasak, qimmatli qog'ozlar bozori uzoq yillar davomida stixiyali ravishda yuzaga kelgan. Shundan keyin qimmatli qog'ozlar bozorini tartibga solib turuvchi qonunlar qabul qilingan. Mamlakatimizda esa, milliy qimmatli qog'ozlar bozori bilan birgalikda uning faoliyatini tartibga solib turuvchi qonuniy me'yoriy-hujjatlar parallel ravishda takomillashtirib borilmoqda.

Mamlakatimiz iqtisodiyotini barqaror o'sishini ta'minlash uchun uni tarkibiy qayta qurish, ishlab chiqarish korxonalarini modernizatsiya qilish va zamonaviy texnologiyalar bilan ta'minlash zarur. Ushbu masalalarni ijobiy hal qilishda tijorat banklari investisiya instituti sifatida muhim rol o'ynaydi, bu ularning moliyaviy holati barqaror bo'lishini taqozo etadi. Bu borada O'zbekiston Respublikasining Prezidenti shunday ta'kidlaganlar: Iqtisodiyotni rivojlantirishda puxta va barqaror bank-moliya tizimi ulkan ahamiyatga ega[1]. Yurtimizda fond bozori, fond birjasini yanada rivojlantirish uchun qimmatli qog'ozlar bozorini muvofiqlashtirish va rivojlantirish markazi ishini tubdan qayta tashkil etish lozim.

Ayni vaqtda, tijorat banklari qimmatli qog'ozlar bilan emission faoliyatining salmog'i yuqori o'rinda tutsada, lekin moliya bozorining bo'g'ini fond bozoridagi investision jarayonlardagi ishtiroki deyarli sezilmayapti. Chunonchi, tijorat banklarining moliyaviy barqarorligiga oid talablarning ortib borishi, ular o'rtasida raqobatning kuchayishi, xizmat tariflarining pasayishi bank daromadlarining o'zgarishiga sabab bo'ladi.

Ushbu vazifalarni echish maqsadida bank tizimimizda turli tadbirlar amalga oshirilib kelinmoqda. Ushbu tadbirlar natijasida O'zbekiston banklari barqaror rivojlanish tendensiyasiga ega va kapitalining etarlik darajasi xalqaro standartlar bilan belgilangan me'yordan 3 barobar ko'p bo'lishini ta'minlamoqda. Ammo yuqoridagi yutuqlar bilan birga hamma tomonidan qabul qilingan xalqaro normalar, standartlar va baholash ko'rsatkichlariga muvofiq bank faoliyatini tashkil etishning yanada yuqoriroq darajasiga chiqishni ta'minlash uchun bugungi globalizatsiya jarayonlarida bank faoliyatida moliyaviy injiniringning mahsulotlaridan foydalanish va uni qo'llashda metodologiyasini takomillashtirish juda muhim hisoblanadi.

Ilg'or xorijiy mamlakatlar bank tizimida moliyaviy injiniringning mahsulotlaridan keng qo'llanilishi ular xizmat sifatini oshirishga va xizmatlar darajasini rivojlantirishga muhim hissa qo'shmoqda. Shuning uchun xalqaro bank tizimida yaratilgan va qo'llanilib kelayotgan moliyaviy injiniring metodologiyasini takomillashtirish orqali, ularning turli mahsulotlaridan amaliyotda keng foydalanish zaruratini keltirib chiqarmoqda. Shu o'rinda ta'kidlash joizki, O'zbekiston banklarida yuqoridagi operatsiyalar yoki mahsulotlar moliyaviy innovatsiyalar sifatida bosqichma-bosqich joriy qilinishiga qaramasdan, ularda bankmoliya injiniringining jahon amaliyoti imkoniyatlaridan amaliyotda etarlicha foydalanmayapti. Bunday holat esa tijorat banklarimizda bank-moliya injiniringi ilmiy-metodologik asoslarining to'liq shakllantirilmaganligi, natijada jahon bank injiniringi metodologiyasini O'zbekiston uchun maqbul shart-sharoitlarda qo'llashni takomillashtirish masalasi o'zining samarali echimiga muhtoj ekanligidan dalolat beradi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLARNING SHARHI

Iqtisodiy adabiyotlarda moliya injiniringi xususida turlicha qarashlar, yo'nalishlar va xilma-xil munozarali ilmiy-nazariy qarashlar mavjud bo'lib, ularning asoslari quyidagilar.

Moliyaviy injiniring—bu yangi moliyaviy mahsulotlar va xizmatlarni yaratish asosida, moliyaviy institutlar orqali makro va makroiqtisodiy holatlarni o'zgarishi va mijozlarni moliyaviy talablarini o'rganish orqali pul resurslari, risk, likvidli daromad va axborotlarni qayta taqsimlashga tushuniladi[2]. Z.A. Vorob'evning fikricha: ...moliyaviy injiniring – investor va emitentlarning talablari asosida yangi turli shakldagi obligatsiya va boshqa moliyaviy vositalarni yaratish jarayoni bo'lib, ularning likvidligi va daromadiga ta'sir qiladigan moliyaviy va boshqa risklarning darajasini pasaytirish bo'yicha maxsus strategiya ishlab chiqishga tushuniladi[3]. Moliyaviy injiniring atamasini qo'llash dastlab, 1997 yilda Nobel mukofoti laureatlari M.Shoulz va F.Bleklar ishlarida yoritildi. Ularning fikricha: ...moliyaviy injiniring moliyaviy derivativlar orqali amalga oshirilgan. Ularning tadqiqotlari opsiya bozorida moliyaviy injiniringni qo'llash imkoniyatlariga qaratiladi[4].

Rivojlanayotgan davlatlar bozorida moliyaviy risklarning yuqoriligi, investitsiyalarga talabning yuqoriligi va moliya bozoridagi muammolarning mavjudligi, moliyaviy injiniringdan qimmatli qog'ozlar bozorini doim nazorat uning investisiya salohiyatini oshirishni va bozorda yangi moliyaviy mahsulotlarni kiritishni ta'minlash zarur bo'ladi[5].

Moliyaviy injiniring – shunday muhim moliyaviy vositasi undan kompaniya qarzlarni qoplashda, uning kapitalini oshirishda va ishlab chiqarishni rivojlantirishda qo'llash mumkin[6]. Moliyaviy injiniringga, yangi moliyaviy mahsulotni yaratishda mavjud moliyaviy vositalarni birlashtirish va ajratish deb ta'rif beriladi. Ayrim olimlar, Bodi, Keyn, Markuslar moliyaviy injiniringni 2 ta muhim tushunchaga bo'lishadilar: - qimmatli qog'ozlarni o'rash (bundling); - qimmatli qog'ozlarni ochish (unbundling);

Dj.Finnerti[7] uchun moliya injiniringi o'ziga loyihalashtirish, innovatsion moliyaviy vosita va jarayonlarni ishlab chiqish va amaliyotga ko'llashni biriktiradi. Bundan tashqari yo'nalishidagi muammolarni hal etishda yangicha ijodiy yondashuv orqali amalga oshiriladi. Moliyaviy injiniring amaliyotida juda ko'p sohalarni qamrab oladi. Jumladan, aksionerlik kompaniya moliyasi, savdo, qisqa va uzoq muddatli pul oqimlarini boshqarishni, risklarni boshqarish va korporativ moliyaning eng muhim elementi, bu qimmatli qog'ozlar va hosilaviy (derivativ) instrumentlari savdosi hisoblanadi. Hozirgi kunda moliyaviy injiniring qisqa va uzoq muddatli investitsiyalarni boshqarishda muhim rol uynamoqda.

Jahonning taraqqiy etgan moliyaviy tizimi – AQSh moliya tizimining amal qilish an'alarini o'rganish bosqichida – bu muammo haqiqatda ahamiyatga egaligi va uning echimi vaqt bilan bog'liqligini yaqqol namoyon bo'ldi. Dj. F. Sinkining fikriga ko'ra, banklarning alohida o'rniga oid o'z qarashlarini targ'ib etishda: Federal zaxira tizimi; Uoll-Strit moliyaviy chayqovchilar; olimlar va hukumat yanada faollik ko'rsatmoqda. Bunda, «... [tijorat banklarining] «o'ziga xosligi» ...Federal zaxira tizimining doktrinasi hisoblanadi...»[8]. Moliyachilar Uoll-Strit, shuningdek, alohida obro'li davlat amaldorlarining nuqtai nazarlari mutlaqo bir biriga ziddir. Tanqidiy fikrda bo'lgan moliyachilar: banklar o'xshash vazifalarni bajaruvchi boshqa bozor institutlaridan hech qanday farq qilmaydi degan g'oyani ilgari suradilar.

Biz E.Kejn keltirib o'tgan misolga ko'ra tijorat banklarining betakrorligi to'g'risidagi fikrlarning yolg'onligini apagogik (bilvosita) isbotiga murojaat qiladilar va «... moliyaviy xizmatlar firmasi (masalan, tijorat banklari va ssudo-jamg'arma uyushmasi) haqiqatda «o'ziga xos» tashkilotga aylanishi mumkinligini ko'rsatuvchi beshta holat» mavjud deb hisoblaydilar[9]:

- birinchidan, buning imkoni mavjud, agar firma aniq ishlab chiqarish ixtisosligiga ega bo'lsa;
- ikkinchidan, moliyaviy firmalar o'z ishlab chiqarish ixtisosligini boshqarish uchun alohida strategiyaga ega bo'lsa;
- uchinchidan, moliyaviy firma «o'ziga xos» menejerlar tomonidan boshqarilsa;
- to'rtinchidan, firma moliyaviy xizmatlar orqali alohida iste'molchilar guruhiga xizmat ko'rsatsa;
- beshinchidan, firma, uning faoliyatini kirish va chiqishda nazorat qiluvchi hukumat tashkilotlari bilan o'ziga xos aloqalar, operatsiyalarni kengaytirish ko'lami, depozitlarni sug'urtalash, soliqqa tortish, bank mahsulotlari va narxlari turiga ega bo'lsa.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqolada tizimli tahlil, guruhlashtirish, induksiya-deduksiya, mantiqiy va taqqoslama tahlil, abstrakt-mantiqiy fikrlash, statistik va omilli tahlil usullaridan foydaniqlan. Ushbu tadqiqot ma'lumotlari rasmiy manbalardan olinib, taniqli iqtisodchi olimlarning iqtisodiyotni rivojlantirishda xizmatlarning roli bo'yicha ilmiy nazariy qarashlarni qiyosiy tahlil qilish, xorijiy tajribalarni umumlashtirish va yurtimizda erishilayotgan yutuqlar bo'yicha olingan natijalarga tayangan holda tijorat banklarida moliyaviy injiniring konsepsiyasini uzoq muddatli istiqbolini o'rganishga erishildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Moliyaviy injiniring konsepsiyasi asosida qimmatli qog'ozlar bozorini rivojlantirish masalasi barcha davlatlarning eng muhim va dolzarb muammolardan biri sifatida qaraladi. Ushbu holatda moliyaviy injiniring konsepsiyasi asosida rivojlantirish deganda firmaning maqsadlariga erishishga yo'naltirilgan yangi kombinasiya va strategiyalar ko'zda tutiladi. Moliyaviy injiniring maqsadlari qatoriga quyidagilar kiritiladi: – optimal xavf darajasi yaratish; – chayqovchilik va arbitraj; – band bo'lmagan segmentlar mavjudligi va bozorning mukammal emasligidan foydalanish asosida foyda olish. Moliyaviy injiniring jarayoniga yangi mahsulot chiqarayotgan emitentning hamda unga qiziqish bildirgan investorning ehtiyojlari va manfaatlari ta'sir ko'rsatadi. Tomonlardan har birining manfaatlari qonunchilik bilan tartibga solish, makroiqtisodiy sikl bosqichi, pul oqimlari bashorati kabi ichki va tashqi omillar ta'siri ostida bo'ladi. Bundan tashqari, ishbilarmonlik aloqalarining kengayishi, ta'sir sohalari doirasida ishtirok etish, yangi moliyalashtirish manbalarini o'zlashtirish, kompaniyaning ma'lum bir imijini shakllantirishga ehtiyoj bilan bog'liq tashqi iqtisodiy manfaatlar ham muhim ahamiyat kasb etadi. Qimmatli qog'ozlar bozorida aksiya, obligasiya va boshqa turdagi qimmatli qog'ozlarni moliyaviy injiniring konsepsiyasi asosida rivojlantirishda bugungi kunda rivojlangan davlatlar muhim rol o'ynamoqda.

Bizga ma'lumki tijorat banklarini moliyaviy injiniring konsepsiyasining muhim elementi moliyaviy menedjmenti xodimlari oldida bankning qimmatli qog'ozlar bozorida faoliyatiga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir qiluvchi risklar, balanslangan va balanslanmagan «portfel risklarini» boshqarish vazifasi turadi. Ushbu boshqaruv jarayonini to'g'ri tashkil etish va olib borish iqtisodiyotni muhim omili tadbirkorlik faoliyati bilan uzviy bog'liq bo'ladi. Bunda tijorat banklarida muvaffaqiyatli boshqaruvni olib borish natijasi tadbirkorlik faoliyatini shakllantiradi. Aksincha, tijorat banklarida menejmentning tajribasiz noto'g'ri tashkil etilishi boshqaruv va risk darajasi sifatining xavfli nomutanosibliklari yuzaga kelishi va rivojlanishiga olib kelishi mumkin. Aynan moliyaviy injiniring konsepsiyasi orqali tijorat banklarida muvaffaqiyatli boshqaruv tizimini olib borilishi birinchi holatda qimmatli qog'ozlar bozorida faoliyati birligining uzoq muddatli amal qilish istiqbollari rivojlantirsa, ikkinchi bir holatda risk darajasini oldini olishga muhim hissa qo'shadi.

Qimmatli qog'ozlar bozorida tijorat banklarining portfelli riskni amalga oshirish muayyan bankning yaqin hamda qisqa muddatli istiqbollari aniqlashda muhim (ba'zan – hal etuvchi) ahamiyat kasb etishiga qaramay, ushbu holat tadqiq etilayotgan tizimning yagona, qat'iy mikroiktisodiy «sifat» jihati hisoblanmaydi. Zamonaviy

risk kategoriyasida qimmatli qog'ozlar bozoridagi bank faoliyatiga xos bo'lgan risklarning jami yig'indisini ikki asosiy guruhga taqsimlovchi vaziyatga ahamiyat berish zarur hisoblanadi: moliyaviy va amaliy risklar. Bunda, zamonaviy «... bank portfelli cheklovlar asosida rejalashtirish modeli sharoitida pul resurslarining alohida aktiv va passiv guruhlari hajmi muddati va qiymati bo'yicha balanslashtirilgan aktiv va passivlar portfeli sifatida ko'rib chiqiladi»[10]. Binobarin, qimmatli qog'ozlar bozorida bank tuzilmasining samarali hatti-harakatini aniq modellashtirish, uning «hayotiylik chegarasi»ko'lamini boshqarish uchun transaksionalarga xizmat ko'rsatish va aktiv va passivlar portfelini boshqarish vazifalarini moslashtirish zarur. Tadqiqot ishida banklarda moliyaviy injiniring orqali muammoning ikkala tomonini biror-bir darajada ko'rib chiqamiz. Fikrimizcha, hozirgi banklarda moliyaviy injiniring nazariyasida mazkur masala mukammal darajada ishlab chiqilmagan yoki tadqiq etilmagan. Amaliyotda pul takliflari bozorida bankning xatti-harakati hamda uning talab va taklif jarayonlarini ehtimoliy boshqarish to'g'risidagi turli gipotezalarga asoslangan ikkita farqlanuvchi yondashuv muqobil hisoblanadi. Bunday yondoshuvlar bilan kengroq tanishib chiqamiz. Birinchi yondashuv depozitlar bozorining sust boshqarilishi to'g'risidagi gipotezadan kelib chiqadi; umumiy depozit qo'yilmalari oqimi kredit tashkilotlarining harakatlari bilan emas, balki muayyan mamlakatda iqtisodiy holatning o'zgarishi ushbu banklar bozor segmenti bilan baholanadi.

Bunday yo'nalish modellari "...banklarni aktiv operatsiyalarini portfelini shakllantirish nazariyasi, risk nazariyasi va h.k. hamda aktivlar tarkibini shakllantirishning optimal modelini ham o'z ichiga olishidan iborat"[11] talablarini hisobga oladi. Ushbu yondashuv aktivlar portfeli nazariyasi sifatida tanilgan, uning asosiy ustunligi model noaniqlik omilining ta'sirini hisobga olgan holda tuzilgan.

Ikkinchi yondashuvning asosini mamlakat iqtisodiy jarayonlarida faoliyat ko'rsatayotgan firma nazariyasi tashkil etadi. Ushbu yondashuv bozor sharoitlari (aniqrog'i – rivojlanmagan bozor), xarajatlarning ta'siri, foiz stavkalarini o'zgarishi va ularni boshqarish bo'yicha xarakterlar; aniqlik va to'g'ri riskli afzalliklarni ko'zda tutadi. Mazkur holatda: kreditlar bozori banklar tomonidan sust boshqarilishi ko'zda tutiladi. Ularning faoliyati depozitlar bozoriga mo'ljallangan va depozitlarni jalb etish bilan bog'liq ko'p sonli omillarga asosiy e'tibor qaratilgan.

Aktivlar tarkibi, passivlar tarkibi va bank hajmini bir vaqtda aniqlash asosida ko'rsatilgan yondashuvlarni birlashtirish, ko'plab hozirgi olimlarning fikriga ko'ra «integratsiyalangan model»ni ajratish bank ishi nazariyasini rivojlantirish imkonini beradi; ushbu model depozit stavkasi, likvidligi, xarajatlar va risklarini boshqarish masalalarini birlashtiradi[12]. Undan tashqari, bu model qator xossalalar bilan tavsiflanadi[13]. Qimmatli qog'ozlar bozorida tijorat banklari faoliyatini moliyaviy injiniring orqali tartibga solishda quyidagilar muhim sanaladi:

1) bankda xarajatlar darajasi, likvidlik va risk holati to'g'risidagi axborotni hisobga olgan holda shakllantirilgan qaror qabul qilinadi;

2) asosan likvidlik sharti va darajasi, shuningdek xarajatlariga bog'liq optimal qarorlar qabul qilishga riskning ta'siridan qochishga intilish muqarrar;

3) faqat aktivlar portfeli nazariyasiga qaratilgan yondashuv, depozit stavkalarini o'rnatishga qaratilgan resurslar holatini hisobga olmasligini nazarda tutgan holda bankning integratsiyalangan modellari umumlashtirilmasligi mumkin.

Mualliflar tomonidan banklarning qimmatli qog'ozlar bozorida uzoq muddatda faoliyat olib borishi bo'yicha masalalar echimining qat'iyon muhim modellari oid tushunchalari tadqiqotimiz uchun ayniqsa muhimdir. Bunday darajaga oid modellarda asosiy jihatlar kapital, majburiyatlar va aktivlar ko'lamini bog'lovchi tenglama bilan yoritib beriladi (1)[14].

$$SK_t + OV_t + VD_{t+MB_t} = LA_t + SNA_t \quad (1)$$

Bu erda: SK_t – bankning o'z kapitali;

OV_t – talab qilingunga qadar majburiyatlar yig'indisi;

VD_t – boshqa qo'yilma va depozitlar;

MB_t – banklararo kreditlar;

LA_t – likvid aktivlar;

SNA_t – nollikvid aktivlar.

Bunday modelda bankni qimmatli qog'ozlar bozoridagi faoliyatini rivojlantirish g'oyasini muvaffaqiyatli amalga oshirishning asosiy ko'rsatkichi nisbiy rentabellik (foydalilik) ($Rent_t$) va nisbiy likvidlik Π_t ko'rsatkichlarining o'rtacha o'lchangan yig'indisi kabi hisoblab chiqilgan «integral yashovchanlik ko'rsatkichi» (WT_t) hisoblanadi. (2):

$$WI_t = \pi_1 \times Rent_t + \pi_2 \times \Pi_t \quad (2)$$

π_1, π_2 – izlanayotgan yashovchanlik ko'rsatkichiga rentabellik va likvidlikning ta'sirini tavsiflovchi salmoq koeffitsientlari. Koeffitsientlarning tavsiflari quyidagi shartlar bilan chegaralangan: $\pi_1 \geq 0$; $\pi_1 + \pi_2 = 1$.

Banklarning qimmatli qog'ozlar bozoridagi faoliyatini yuqorida qayd etib o'tilgan modellari muhim kamchiligi, ularning quyidagi holatlarga sust moslashish qobiliyati hisoblanadi, masalan: a) bankning tashqi omillar ta'siri ostida faoliyati yomonlashadi; b) ichki salbiy omillar faollashib boradi. Shu bilan birga biz: bank

faoliyatining tavsiflab o'tilgan modeli uzoq muddat amal qilishini ta'minlashga «qaratilmagan» ligini qayd etib o'tamiz.

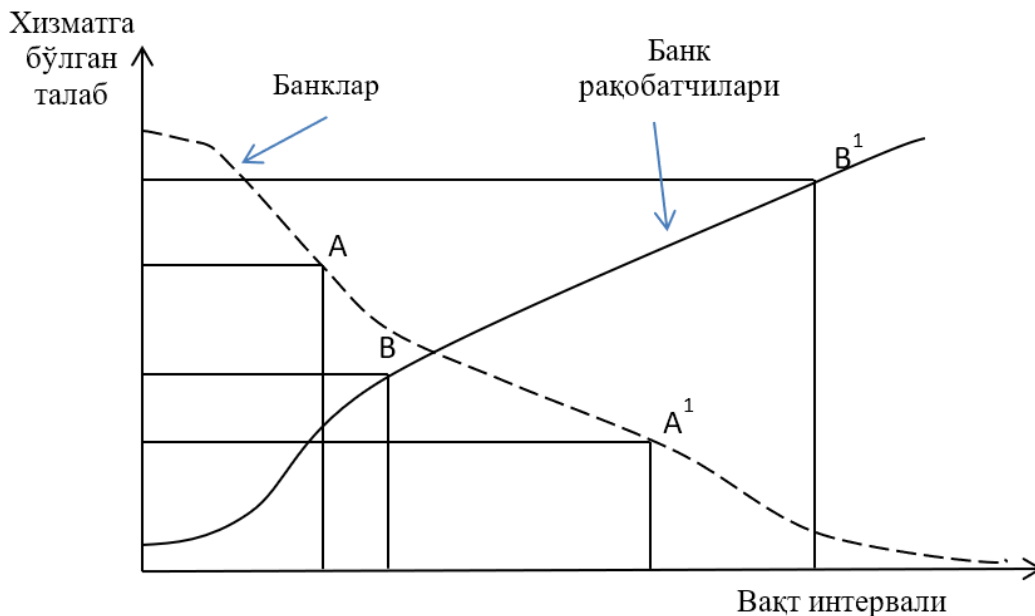
Bank faoliyatida moliyaviy injiniring konsepsiyasi asosida qaror qabul qilishning uchta qat'iy: strategik, taktik va operativ darajasi orqali farqlanadi. Bunda bank resurslarini tarkiblashtirish masalalari hal etiluvchi va ulardan foydalanish samaradorligi ortishi ta'minlanuvchi taktik va operativ darajalardan farqli o'laroq, strategik darajada uzoq muddatli qaytarib bo'lmaydigan oqibatlarni keltirib chiqaruvchi bankning amal qilishi uchun muhim ahamiyatga ega qarorlar qabul qilinadi.

Boshqacha qilib aytadigan bo'lsak, biz uzoq muddatli, qaytarib bo'lmaydigan ijobiy oqibatlarni keltirib chiqaruvchi bank faoliyati uchun muhim ahamiyatga ega qarorlarni tushunadigan strategik qarorlar o'z mohiyati va erishilgan natijalarga ko'ra taktik qarorlarga aylanadi.

Demak, fikrimizcha, banklar boshqaruviga oid foydalaniluvchi usullar majmui faqatgina taktik maqsadlarni amalga oshirishga qaratilgan va biz uzoq muddat istiqbolli amal qilishni tushunadigan strategik masalalarni hal etish yo'li sifatida ko'rib chiqilmaydi. «Taktik» va «strategik» («uzoq muddatli») tushunchalarni qiyoslagan holda biz tadqiqotning tayanch muammosini belgilab olamiz; ushbu muammoning mohiyati bozor sharoitlarida tijorat banklarining ishbilarmonlik munosabatlari amaliyotida mavjud bo'lgan muqobillarni aniqlash va yoritib berishdan iborat. Mulohazalarimizning asosiy bosqichi bu faraz hisoblanadi: bank tadbirkorligining ustunlik qilib kelayotgan nazariyasini biz taklif etgan yondashuvdan ajratuvchi asosiy muammoni ko'proq paradigmal nazariya kutish lozim bo'lgan bir biriga zid bo'lgan atamalarda aniqlash mumkin. Ulardan eng asosiysi – kredit tashkiloti tomonidan ko'zlangan maqsadlarga bog'liq holda bankka bozorning salbiy bosimi o'tkazish darajasi qayishqoqligidir.

Shunday qilib, uzoq muddatli maqsadlarga integrasiyalangan modelni modernizasiya qilish, qayta tuzish g'oyasi tijorat banki qobiliyatlari sohasini kengaytirishdan iborat. Bankning hozirgi modeliga, qimmatli qog'ozlar bozorida moliyaviy risklarning kamaytirilishini ta'minlash, bankning salohiyatini sezilarli kengaytirishga mo'ljallangan «narxni shakllantirishning strategik modeli» o'rnatilgan bo'lishi mumkinligini anglatadi.

Aksioma sifatida tijorat banklari betakror, alohida bozor institutlari hisoblanmaydi degan qoidani qabul qilgan holda, biz istiqbolda banklarning qimmatli qog'ozlar bozorida faoliyatini qisqarishi mumkinligini ko'rsatuvchi gipotetik ehtimollikka urg'u berib o'tamiz. Undan tashqari jamiyat taraqqiyotining ma'lum bosqichida tijorat banklarining qimmatli qog'ozlar bozorida xizmatlari umuman talabga ega bo'lmasligi mumkin, chunki bozor jarayonining ko'p sonli ishtirokchilari o'rtasida taqsimlanishini istisno qilmaymiz. Quyidagi rasmda jamiyatda tijorat banklarining qimmatli qog'ozlar bozorida rolini qisqartirishning oddiy talqini keltirilgan.

1 – rasm. Banklar va ularning raqobatchilarining qimmatli qog'ozlar bozorida faoliyatiga ta'siri[15].

Ma'lumki, jamiyatda banklarning qimmatli qog'ozlar bozorida faoliyatini qisqarishi ma'lum salbiy (birinchi navbatda banklarning o'zlari uchun) ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarning aksi hisoblanadi. Ushbu jarayonlarning mohiyati banklar vakolatining bir qismini boshqa tadbirkorlik tuzilmalariga muntazam «berish» va «moliyaviy riskni» (amalga oshirish tahdidini) amalga oshirishdan iborat. Ushbu rasmda banklarning qimmatli qog'ozlar bozorida xizmatiga bo'lgan talabning pasayib borishi ularning raqobatchilarini imkoniyatlarini kengaytirib

boradi. Ushbu holatda banklarning biror yangi texnologiyalar asosida qimmatli qog'ozlar bozoridagi faoliyati yaxshilanmasa, uning bozordan chiqib ketishiga yoki inqirozga uchrashishiga olib keladi.

Ma'lumki, moliyaviy riskni bankning qimmatli qog'ozlar bozoridagi faoliyatini uzoq muddatli amal qilishini ta'minlash turli mahalliy va xorijiy moliyaviy-iqtisodiy adabiyotlarida yoritib o'tilgan. Undan tashqari, tijorat banklarini moliyaviy injiniring konsepsiyasi asosida qimmatli qog'ozlar bozoridagi faoliyatini rivojlantirish sharoitlari hozirgi kunda juda tez o'zgarayotgan moliyaviy bozorlarda shiddat bilan o'zgarimoqda. Bu o'zgarishlar bir vaqtning o'zida bir nechta sabablarni keltirib chiqaradi:

Birinchidan, yuqori sur'atlarda qimmatli qog'ozlar bozorida rivojlanayotgan raqobatning o'sishi tijorat banklarining qimmatli qog'ozlar bozoridagi faoliyatini qisqarishiga, ba'zi holatlarda o'ziga xos qimmatli qog'ozlar bozoridagi moliyaviy xizmatlar va tijorat banklari o'rtasida uzoq vaqt mavjud bo'lgan oraliqlar kamayishiga olib keladi.

Ikkinchidan, banklarning qimmatli qog'ozlar bozoridagi moliya-iqtisodiy faoliyati ko'lamining sezilarli o'sishi qat'iyon yangi texnologiyalar paydo bo'lishi bilan bog'liq, ularni rivojlantirish, bir tomondan, xizmatlar sifati o'sishiga ko'maklashadi, boshqa tomondan – bankka o'nnganmaydigan moliyaviy zarar etkazishning yangi taxdid va xavflarning yuzaga kelishini rag'batlantiradi.

Uchinchidan, banklarning qimmatli qog'ozlar bozoridagi faoliyatini davlat tomonidan tartibga solish tartibotlari mustahkamlanadi va takomillashtiriladi; banklar ularning faoliyatiga davlat organlarining boshqaruvchi harakatlari qanchalik «erkin»ligi bilan bog'liq. Banklarning bunday tartibga «moslashishi» ularning moliyaviy risklarga qarshi turishning ichki «himoyalash mexanizmi»ni susaytiradi.

To'rtinchidan, moliyaviy injiniring konsepsiyasidan to'g'ri foydalanish qimmatli qog'ozlar bozorida tijorat banklarining asosiy maqsadlariga erishish imkonini oshiradi.

XULOSA VA TAKLIFLAP

Moliyaviy injiniring mahsulotlaridan bir necha holatda foydalanish mumkinligi asoslab berildi:

-Ular qatoriga investisiya portfeli strukturasi o'zgarishi, fond indeksi replikasiyasi, qoplashsiz sotish, pul mablag'lari qarz olish qiymatining pasayishini kiritish mumkin bo'lgan xorijiy moliyaviy masalalarni hal qilishning arzonroq usuli zarur bo'lgan holat.

-Risk va daromadlilik o'ziga xos birikuv ro'y bergan holat, chunonchi, kiritilgan kapitalni qaytarish kafolatlanganligi, bozor o'zgaruvchilariga nostandart bog'liqlikka erishish, yangi bozorlarga chiqish.

-Pozisiyani ochish va yopish uchun optimal vaqt tanlangan holat.

-Buxgalleriya hisobi va soliqqa tortishni optimallashtirish bilan bog'liq masalalar hal etilgan holat.

Tijorat banklarini moliyaviy injiniring konsepsiyasi asosida qimmatli qog'ozlar bozoridagi faoliyatini rivojlantirish sharoitlari hozirgi kunda juda tez o'zgarayotgan moliyaviy bozorlarda shiddat bilan o'zgarimoqda. Bu o'zgarishlar bir vaqtning o'zida bir nechta sabablarni keltirib chiqarishi asoslandi:

Banklar oldida turgan ko'p sonli va turli tuman masalalar tarkibida qimmatli qog'ozlar bozoridagi faoliyatiga ta'sir qiluvchi moliyaviy risk fenomeniga alohida ahamiyat beriladi. Uni banklarga kuchli mobillashtiruvchi ta'sir ko'rsatuvchi boshqa xavf va tahdidlar orasida ajratgan, biz: ushbu o'ziga xos riskni indektifikasiya qilish (banklar risklarni boshqarish umumiy jarayonining bu qismini yaxshi o'zlashtirib olganlar), balki iqtisodiy xavfsizlikka riskning salbiy ta'sirini kamaytirish imkonini beruvchi uzoq muddatli samarali chora-tadbirlarni ishlab chiqish tijorat banklarining qimmatli qog'ozlar bozoridagi faoliyatini uzoq muddatga bo'lishi muvaffaqiyatli moliyaviy menejmentning asosini tashkil etishini ta'kidlab o'tamiz. Fikrimizcha, bunday chora-tadbir bankning real ichki va tashqi moliyaviy-iqtisodiy va xo'jalik-tashkiliy tizimiga qo'shilgan moliyaviy injiniringning "uzoq muddatda faoliyat olib borish" strategik modeli hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Cuthertson K., Nitzsche D. (2001) Financial Engineering. Derivatives and Risk management. – N.Y. John Wiley Sons, -P 40-45.
2. Finnerty J.D. (1988) Financial engineering in corporate finance: An overview, financial management. P 14-33.
3. Синки Дж.Ф. (1994) Управление финансами в коммерческих банках // под ред. Р.Я. Левиты, Б.С. Пинскера. М.: Catallaxy. - № 13 С 22-24.
4. Финансовый менеджмент: теория и практика // под ред. Е.С. Стояновой. М.: Перспектива, 2001. № 8 С. 439.
5. Егорова Н.Е., Смулов А.М. Предприятия и банки: взаимодействие, экономический анализ, моделирование: учеб.-практ. пособие. М.: Дело, 2002. № 8 С.195.
6. Baltensperger E. Alternative Approaches to the Theory of the Banking Firm // Journal of Monetary Economics. 1980. P. 1–37.
7. Sealey C. W. Deposit Rate-Setting, Risk Aversion, and the Theory of Depository Financial Intermediates // Journal of Finance. 1980. P. 1139 –1154.
8. Попова И.В. (2015) Методология финансового инжиниринга: концептуальные подходы. Финансы, денежное обращение и кредит// №5. с.108-112.

9. Бланк И.А. (1998) Словарь справочник финансового менеджера. –Киев. Никацентр; Эльга. -549 с. 359 с.
10. Эльга. Бочаров В.В. (2004) Финансовый инжиниринг. – СПб.: Питер. - С.400-405.
11. Зокиржонов М.Р. Исламов Ш.Т. (2017) “Молия бозори” фанидан ўқув-услубий мажмуа, ТМИ. с.58-63.
12. Колб Р.У. (1997) Финансовые деривативы. Пер. с англ. – М.: Дело. – С.274-275.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Ei.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>